

BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISIGA XOS METODIK KOMPETENSIYALAR VA ULARNI RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI

Sobirova Oygul Alimovna

Qo'qon DPI tayanch doktoranti

Annotatsiya. Makzur maqolada bo'lajak musiqa o'qituvchisiga xos kompetensiyalar va ularni rivojlantirish bosqichlari tahlil qilingan. Maqolada shuningdek, kompetentlik tushunchasiga berilgan mualliflarning qarashlari xorijiy va milliy miqyosida tahlil qilingan. Musiqa o'qituvchisining kasbiy kompetentligi haqida fikr-mulohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar. musiqa o'qituvchisi kompetentligi, kadrlar tayyorlash, pedagogik mahorat, ta'lim muhiti, Kompetentlik, kasbiy kompetentlik, faoliyat, pedagog.

**МЕТОДИЧЕСКИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ
МУЗЫКИ И ЭТАПЫ ИХ РАЗВИТИЯ**

Собирова Айгуль Алимовна

докторант Кокан ГПИ.

Абстрактный. В статье анализируются компетенции, специфичные для будущего учителя музыки, и этапы их развития. Также в статье анализируются взгляды авторов на понятие компетентности в зарубежном и национальном масштабе. Представлены мнения о профессиональной компетентности учителя музыки.

Ключевые слова. Компетентность учителя музыки, подготовка кадров, педагогическое мастерство, образовательная среда, Компетентность, профессиональная компетентность, деятельность, педагог.

METHODOLOGICAL COMPETENCIES SPECIFIC TO THE

Sobirova Aygul Alimovna

doctoral student of Kokan SPI

Abstract. *Competencies specific to a future music teacher and the stages of their development are analyzed in this article. The article also analyzes the views of the authors on the concept of competence on a foreign and national scale. Opinions about the professional competence of the music teacher are presented.*

Keywords. *music teacher competence, personnel training, pedagogical skill, educational environment, Competence, professional competence, activity, pedagogue.*

Pedagogik faoliyatning muvaffaqiyatini ta'minlashda respublika uzluksiz ta'lim tizimining turli bosqichlarida faoliyat olib borayotgan o'qituvchilarning metodik kompetentlikka egaliklari asosiy omillardan biri sanaladi. Agarda o'qituvchi mutaxassislik fanlarining asoslarini puxta o'zlashtirgan bo'lsa-da, biroq, metodik kompetentlik sifatlariga ega bo'lmasa, u holda o'qitish jarayonini samarali tashkil etish mumkin emas. Binobarin, metodik kompetentlik amaliy xarakterga ega. O'qituvchi tomonidan tashkil qilinayotgan har bir amaliy harakat pedagogik faoliyatning samarali yoki samarasiz, muvaffaqiyatli yoki muvaffaqiyatsiz bo'lishiga olib keladi. Shu sababli pedagogika yo'nalishida faoliyat olib borayotgan oliy ta'lim muassasalari (OTM)da bo'lajak o'qituvchilar, shu jumladan, musiqa o'qituvchilarini tayyorlashda talabalarning metodik kompetentlik sifatlariga ega bo'lishlarini ta'minlash, uni rivojlantirishga jiddiy e'tibor qaratish talab qilinadi.

OTMda bo'lajak musiqa o'qituvchisi sifatida talabalarning metodik kompetentlikka ega bo'lishi ularni kelgusida o'quv mashg'ulotlarini tashkiliy jihatdan to'g'ri uyushtirish, ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlovchi omillar, xususan, o'zining mavjud imkoniyatlaridan maqsadli foydalanishga tayyorlaydi.

Metodik kompetentlik pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslari (ijtimoiy, shaxsiy, texnologik hamda ekstremal kompetentlik) sirasida kiruvchi

maxsus (kasbiy) kompetentlikning ahamiyatli elementlaridan biri sanaladi. M.H.Usmonboyevaning ko'rsatishicha, maxsus (kasbiy) kompetentlik quyidagi asosiy elementlardan tarkib topadi: psixologik, metodik, axborot, kreativ, innovatsion, kommunikativ va boshqalar.

Barcha pedagoglar qatori musiqa o'qituvchisi ham umumiy pedagogik kompetentlik sifatlariga ega bo'lish bilan birga maxsus kompetentlik sifatlarini o'zlashtira olishi zarur. Ye.L.Kisaxanova musiqa o'qituvchisining maxsus kompetentlik sifatleri qatorida quyidagilarni qayd etib o'tadi:

musiqiy-nazariy kompetentlik – garmoniya bo'yicha tahlil qila hamda topshiriqlarni hal qila olish; musiqiy asarlar bo'yicha annotatsiya (asar yuzasidan qisqacha ma'lumot) tayyorlay bilish; musiqiy asarlarni badiiy tur, janr, g'oya nuqtai nazaridan tahlil qila olish; musiqiy-tarixiy jarayonlarni qayta tiklay olish tajribasiga ega bo'lish; xor hamda vokal dirijyorligi kompetentligi – xor jamoalariga dirijyorlik va vokal ansambliga rahbarlik qilish; xor partituralarini o'qiy olish; vokal ijrosi hamda uning ohangi to'g'ri bo'lishini ta'minlash tajribasiga ega bo'lish;

musiqiy ijrochilik kompetentligi – musiqiy materialning badiiy-interpretatsion hamda musiqiy asarning hissiy-obrazli ijrosi tahlilini amalga oshira olish; konsertmeysterlik hamda ijroning badiiy-ijodiy xarakterda bo'lishi (asarni biror-bir musiqiy asbob yordamida ijro qilish; musiqiy asarni qog'ozdan o'qiy olish, eshitgan holda musiqani tanlash, musiqiy ijroni bir ohangdan ikkinchi ohangga o'zgartirish)ga erishish;

metodik kompetentlik – musiqiy-tarbiyaviy jarayonni psixologik, musiqiy bilimlar hamda umumpedagogik nazariyalarga tayangan holda to'g'ri tashkil qilish; yaxlit holda ta'lim oluvchilarning musiqiy-estetik madaniyatini shakllantirish tajribasiga ega bo'lish.

Ayni o'rinda Ye.L.Kisaxovaning musiqa o'qituvchisida namoyon bo'ladigan maxsus kompetentlik sifatlarini guruhlash borasidagi fikrini biroz to'g'rilash lozim. Muallif tomonidan ko'rsatilgan dastlabki uchta kompetensiyaning har biri o'zaro yondosh holda (parallel) ravishda o'zida metodik kompetensiyani

ham namoyon qiladi.

Muallifning fikriga tayangan holda aytish mumkinki, musiqa o'qituvchisining metodik kompetentligi negizida uning musiqashunoslik turkumidagi fanlar asoslari bo'yicha o'zlashtirilgan nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olish, musiqa ta'lim jarayonini tashkiliy jihatdan to'g'ri uyushtirish, o'rganilayotgan musiqiy asarning turi, janri hamda ustuvor g'oyalari mos ravishda o'qitishning tashkiliy shakllari, ta'lim metodlari, vositalari va texnologiyalarini tanlash, talabalarning o'quv-bilish faolligini oshirish, ularning faoliyatini nazorat qilish va oqilona baholash, shuningdek, talabalar musiqiy asarni o'zlashtirishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelishsa, u holda korreksiyalash ishlarini samarali amalga oshirishga qaratilgan kompetensiyalar ko'zga tashlanadi.

Ye.I.Skafa, A.A.Borisova mutaxassisligidan qat'i nazar pedagoglar uchun xos bo'lgan "metodik kompetentlik" tushunchasini umuman quyidagicha to'g'ri yoritgan: pedagogning ta'lim jarayonida yuzaga kelib, o'quv-metodik vaziyatlar ta'sirida shakllanadigan kasbiy-metodik vazifalarni hal qilishga tayyorligi va qobiliyatini ifodalovchi kasbiy-shaxsiy tavsif.

Musiqa o'qituvchisi ta'lim jarayonini metodik jihatdan tashkil qilishda an'naviy o'qitishda qo'llanib kelinayotgan o'quv mashg'ulotlarining tashkiliy shakl, metod va vositalarini tanlash bilan birga zamonaviy pedagogik texnologiyalardan ham maqsadli, o'rinli foydalana olishi zarur. Uning bu boradagi harakatini tanlanadigan texnologiyalar nuqtayi nazaridan ikki guruhga ajratish mumkin:

1) talabalarning o'quv-bilish faolligini oshirishga yordam beradigan pedagogik texnologiyalar: o'qitishning innovatsion shakllari, interfaol metodlari, zamonaviy vositalari va ta'lim texnologiyalarini tanlash;

2) ta'lim jarayonini tashkil qilishda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning funksional imkoniyatlaridan foydalanish.

Pedagog-musiqachining kasbiy kompetentlik darajasi quyidagilar bilan baholanadi: ta'lim dasturiga kiritilgan biror-bir vokal-xor asari bilan talabalarni tanishtirish; asar bo'yicha tahlilni amalga oshirish; asarni musiqiy-nazariy jihatdan to'liq tahlil qilish; asarning vokal-xor jihatlarini to'liq tahlil qilish; musiqiy asbob

jo'rligida asarni ijro qilish va xor asarini partiturasini amalga oshirish; asarni xor bilan o'rganish bo'yicha ish rejasini tuzish va metodik ishlarni amalga oshirish; o'z faoliyatini rejalashtirish, tahlil qilish va shaxsan baholashni amalga oshirish; keyingi vaziyatlarni bashoratlay olish, boshlang'ich holat va rejalashtirilgan natijaning o'zaro muvofiq kelishini ko'rsatuvchi dalillar hamda hodisa yuzasidan asosli savollarni berish; dasturiy ta'minotning yangi turlari bilan talabalarni tanishtirish orqali musiqiy adabiyotlarda yoritilgan axborotlar, amaliy ko'rsatmalar bilan ishlay olish malakasiga egalik; zamonaviy ta'lim talablariga muvofiq (diagramma, grafik, taqdimotlar asosida) taqdim qilgan holda ish faoliyati natijalarini rasmiylashtirish.

Zamonaviy ta'lim o'qituvchi hamda talabalardan kam kuch va kam vaqt sarflagan holda o'qitishda yuqori samaradorlikka erishishni taqozo qiladi. Bu esa o'z navbatida musiqa o'qituvchining o'qitishni innovatsion xarakterga ega tashkiliy shakl, metod, vositalardan xabardor bo'lishini taqozo qiladi.

Nazariy tahlil natijalari zamonaviy sharoitda musiqa o'qituvchilari ham barcha pedagoglar kabi axborot kopetentligiga ham ega bo'lishi zarurligini tasdiqladi. Musiqa o'qituvchisining axborot kompetentligi o'z mohiyatiga ko'ra metodik xarakterga egadir. Zero, musiqa o'qituvchisining axborot-kommunikatsion texnologiyalar, ularning funksional imkoniyatlaridan xabardorligi, ta'lim jarayonida zamonaviy gadjetlar: mobil qurilmalar, kompyuter texnologiyasi, Internet axborot tarmog'idan maqsadli, o'rinli va samarali foydalanishi uning o'qitish metodikasidan xabardorligini anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Куздеубаева А.Б., Таубаева Р.К., Сабирова А.С. Основные тенденции технологии формирования профессиональной компетентности будущего учителя музыки на дисциплине “Основной музыкальный инструмент” // Ж. Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилёва. – Астана: 2023. - № 2 (14). – С. 207-208.
2. Компетенция // <https://sberuniversity.ru/edutech-club/glossary/932/#:~:text=Компетенция>

3. Зимний И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Ж. Высшее образование сегодня. – М.: 2003. – № 5. – С. 45.
4. Usmonaliyev I.M. [Bo'lajak o'qituvchilar kasbiy kompetensiyasini tarixiy tafakkur asosida takomillashtirish masalalari va bugungi kundagi zarurati.](https://bestpublication.org/index.php/jaj/article/view/2761)
<https://bestpublication.org/index.php/jaj/article/view/2761>
5. “Касбий малакалар, билим ва кўникмаларни ривожлантириш миллий тизими тўғрисида”ги Низом / Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 287-сон (2020 йил 15 май) Қарори (2-илова) // <https://lex.uz/docs/4814154>.
6. Селевко Г.К. Педагогические компетенции и компетентность // Ж. Сельская школа. – М.: 2004. № 3. – С. 9-10.
7. Usmonaliyev I.M. [Pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda tarixiy tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari.](https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/3552)
<https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/3552>.
8. Панкова Т.В. Сущность, содержание и структура информационно-коммуникационной компетентности студента ВУЗа // Научно-метод.элек.ж. “Концепт”. – М.: 2013. – Т. 4. – С. 206.